

7. Павленко Т. Почему они конфликтуют? Общение дошкольников / Т. Павленко // Дошкольное воспитание. – 2012. – № 1. – С. 72–77.

8. Поніманська Т. Гуманізація освіти – ознака її якості / Т. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2016. – № 9. – С. 2–5.

9. Приходько Ю. Генезис провідних ставлень дитини дошкільного віку як основа її особистісного розвитку : автореф. дис. ... д. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Ю. Приходько. – К., 1997. – 40 с.

10. Рейпольська О. Особливості виховання ціннісного самоставлення у старших дошкільників та їх уявлень про самих себе / О. Рейпольська // Наукові записки НДУ ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 3. – С. 75–79.

11. Смирнова Е. Дошкільний вік : формування доброже-лательних відносин / Е. Смирнова, В. Холмогорова // Дошкольное воспитание. – 2003. – № 9. – С. 68–74.

12. Чеснокова И. Проблема самосознания в психологии / И. Чеснокова. – М. : Наука, 1989. – 177 с.

УДК 378.14

ПРОБЛЕМИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ ПАРАДИГМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Онопрієнко О.М., к. пед. н.,
доцент кафедри анатомії, фізіології та фізичної реабілітації
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

Онопрієнко О.В., к. пед. н.,
доцент кафедри фізичного виховання та здоров'я людини
Черкаський державний технологічний університет

У статті здійснено теоретичний аналіз педагогічних засад патріотичного виховання у вищій школі, який дає підстави стверджувати, що патріотичне виховання зумовлене функціонуванням фізичного виховання як необхідної передумови збереження, відтворення та зміцнення психофізіологічних особливостей майбутнього освітнього працівника. Досліджено критерії ціннісного ставлення до формування фізичної культури особистості в контексті підготовки фахівців у вищій школі.

Ключові слова: патріотичне виховання, фізичне виховання, педагогічні засади, критерії, підготовка, культура, майбутні учителі, формування.

В статье осуществлен теоретический анализ педагогических основ патриотического воспитания в высшей школе, который дает основания утверждать, что патриотическое воспитание обусловлено функционированием физического воспитания как необходимой предпосылки сохранения, воспроизводства и укрепления психофизиологических особенностей будущего работника образования. Исследованы критерии ценностного отношения к формированию физической культуры личности в контексте подготовки специалистов в высшей школе.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, физическое воспитание, педагогические принципы, критерии, подготовка, культура, будущие учителя, формирования.

Onopriienko O.M., Onopriienko O.V. PROBLEMS OF PATRIOTIC EDUCATION IN MODERN EDUCATIONAL PARADIGM PREPARATION OF FACULTY OF PHYSICAL EDUCATION

The article deals with the theoretical analysis of the pedagogical foundations of patriotic education in the higher school, which gives grounds to assert that patriotic education is conditioned by the functioning of physical education as a necessary prerequisite for the preservation, reproduction and strengthening of the psychophysiological features of a future educational worker. The criteria of value relation to the formation of the physical culture of the individual in the context of training specialists in higher education are investigated.

Key words: patriotic upbringing, physical education, pedagogical principles, criteria, preparation, culture, future teachers, formation.

Постановка проблеми. Теоретичний аналіз проблеми патріотичного виховання в сучасній освітній парадигмі підготовки фахівців фізичного виховання дає підстави стверджувати, що концептуальні засади

розуміння сутності патріотичного виховання майбутніх учителів як цілісної системи патріотичних, громадянських рис, як ідеальної моделі системи патріотичного виховання є суперечливими та неоднознач-

но потрактованими. Переважає поверхове узагальнення практичного досвіду організації патріотичного виховання в межах освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівців; бракує студій, зорієнтованих на вивчення матеріалів статистичного характеру та осмислення експертних думок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи патріотичне виховання в системі вищої школи, учені фіксують нагальну потребу в окресленні ефективних виховних технологій, спрямованих на стимулювання фахової діяльності та надання соціальної значущості патріотичному вихованню. Технології патріотичного виховання мають базуватися на цінності таких особистісних рис, як патріотизм, громадянськість, патріотична позиція й відповідальність.

Актуальним є застосування спеціально організованих видів діяльності та спілкування, що потрактовані в межах етнопедагогіки. Як слушно наголошує М. Стельмахович, украї необхідним для розуміння педагогіки є врахування етнонаціонального аспекту, ментальних засад народу, національних рис, відображених у народній педагогічній скарбниці [7]. Так, звертаючись до надбання етнопедагогіки, можна окреслити вагомі вектори в розумінні патріотичного виховання: свідомий і глибокий патріотизм, гуманізм і гармонія взаємин між людьми, примноження національних цінностей свого народу й шанобливе ставлення до здобутків інших народів, тісний взаємозв'язок народної педагогіки та вітчизняної наукової педагогіки, еволюційний шлях розвитку людського суспільства, світогляду людей, вплив на розвиток педагогічної думки становлення української нації [4]. Водночас патріотичне виховання не повинно обмежуватися етнопедагогічними засобами, натомість слід розробляти інноваційні технології, зорієнтовані на врахування сучасних тенденцій формування патріотизму в незалежній Україні.

У змісті патріотичного виховання майбутнього вчителя доцільно вбачати системний вплив, сутність якого має бути сконцентрованою на переданні й подальше усвідомлення фахівцем національних цінностей, народних традицій, звичаїв, обрядів і патріотичних орієнтирів і переконань. Саме національні засади слугують тими основними першоджерелами, які мають бути включені до системи виховних принципів, методів і технологій патріотичного виховання.

На особливу увагу в контексті дослідження педагогічних засад патріотичного виховання в сучасній освітній парадигмі вищої школи заслуговує формування системи моральних почуттів, базованої на вірності

й відданості Батьківщині, що обґрунтовано в педагогічних системах Г. Ващенко, А. Макаренка та В. Сухомлинського [2; 6; 8].

Студіючи педагогічні засади патріотичного виховання (зокрема патріотичного виховання майбутніх фахівців, предметом професійної педагогічної діяльності яких постає не тільки особистість школяра, а і його фізичне здоров'я в поєднанні з вихованням високих моральних почуттів, поваги до власного народу, відчуття особистої причетності до реалізації національної ідеї, а також утвердження власної громадянськості з позиції сформованої системи патріотичних орієнтирів та переконань), учені присвячують посилену увагу проблемі підготовки високоосвічених фахівців, формуванню їхньої педагогічної майстерності (Н. Дем'яненко, Е. Лузік, Г. Онкович) [3; 5]. Упровадження завдань патріотичного виховання на заняттях фізичної культури потребує розвиненої здатності застосовувати засоби української етнічної педагогіки (традиції, звичаї, обряди, безпосередньо пов'язані із засобами української системи фізичного виховання).

Постановка завдання. Мета статті – дослідити проблему патріотичного виховання в сучасній освітній парадигмі вищої школи.

Завдання – дослідження педагогічних засад патріотичного виховання; вивчення критеріїв ціннісного ставлення до формування фізичної культури особистості в контексті підготовки фахівців у вищій школі; з'ясування етнографічного характеру фізичної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед проблем теоретичного аналізу педагогічних засад патріотичного виховання в сучасній вищій школі на особливу увагу заслуговують виокремлені В. Астаховою особливості, що потребують нагального теоретико-експериментального дослідження в сучасній педагогіці та теорії й практиці виховання зокрема. Науковець наголошує на необхідності підготовки високоосвіченої, професійно зорієнтованої, інтелігентної особистості, рівень якої відповідав би чинним реаліям суспільного буття. Особливої значущості ця проблема набуває в контексті організації навчально-виховного процесу у вищій школі. На думку дослідниці, результатом завершення освітнього та виховного процесу у вищій школі для кожної особистості має бути не тільки здобуття високої кваліфікації, а й насамперед отримання власного досвіду, що дасть студентіві змогу реалізуватися як у професійному, так і в особистому житті, демонструвати розвинені адаптаційні можливості

до динаміки змін. Такий стан речей вимагає формування в студента регулятивної ресурсної особистісної системи як потенціалу для розвиненої здатності скеровувати, контролювати та усвідомлювати власний психічний і фізичний стан здоров'я.

Не тільки дотичною, а й украй актуальною для підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі загалом і фахівців фізичної культури зокрема постає проблема гуманізації та гуманітаризації освіти, оскільки інтелектуальний розвиток особистості, її функціонування й результативність залежать від фізичного здоров'я.

Інтелектуальний розвиток та ефективність його формування на кожному етапі становлення особистості взаємозумовлені станом психофізіологічного розвитку індивідуума, що має не тільки навчатися, а й у майбутньому реалізовувати себе в професійній діяльності. На взаємозумовленості навчально-виховного процесу та фізичного розвитку особистості дитини, а також підготовки дитини до майбутньої самореалізації в професійній діяльності й життєдіяльності загалом наголошував В. Сухомлинський. У працях науковець акцентував увагу на формуванні в молодого покоління достатнього та високого рівня фізичної культури, тому що фізична культура – важливий елемент усебічного розвитку людини, який сприяє зміцненню та збереженню здоров'я і життя, паралельно формуючи загальнолюдські цінності [8].

Отже, особливість патріотичного виховання, досліджуваного нами в ракурсі підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, полягає в усвідомленні кожною особистістю цінності підтримки власного фізичного здоров'я й потрактуванні його як базового чинника подальшого функціонування особистості в загальному розумінні власної життєдіяльності та в реалізації суспільних статусів і ролей, взаємопов'язаних із професійною діяльністю.

На наш погляд, фізичне виховання взаємопов'язане з патріотичним вихованням, однією зі споріднених ознак цих видів виховного процесу є досягнення фізичної зрілості шляхом розвитку фізичної культури як компонента загальної системи культури особистості. Це підтверджує історичний розвиток патріотичного та фізичного виховання, що в ментальності українського народу були взаємодетермінованими. Український народ прагнув сформулювати фізичне здоров'я дитини як цінність власне для людини і для суспільства. Такі вартості в українців культивували шляхом підтримки здоров'я загалом, що відображено в системах виховання й навчання.

Для окреслення педагогічних засад патріотичного виховання в сучасній освітній парадигмі вищої школи особливого значення набуває дослідження критеріїв ціннісного ставлення до формування фізичної культури особистості в контексті підготовки фахівців у вищій школі й в аспекті навчання школярів. Обґрунтовані Г. Матуковою критерії, на нашу думку, постають як загальні в реалізації завдань патріотичного виховання, оскільки ефективність і конкурентоспроможність майбутніх фахівців залежать насамперед від стану їхнього фізичного здоров'я. До таких критеріїв зараховано:

- стан сформованості та функціонування сфери інтелектуального розвитку особистості;

- стан функціонування її свідомості й самосвідомості, що дає змогу вбачати у власному здоров'ї найбільшу цінність;

- стан сформованості духовно-моральних переконань і навичок особистості, що базуються на фізичних особливостях організму, як-от: витривалість у поєднанні з мужністю, сила та гнучкість у поєднанні зі станом розвитку інтелектуальної сфери, спритність у поєднанні зі справедливістю, сформованість пропорцій у розвитку тіла і стан функціонування інтелектуальної й ціннісно-мотиваційної сфери;

- прийняття та формування усвідомлених переконань щодо збереження власного фізичного здоров'я шляхом ведення і пропаганди (власним прикладом) здорового способу життя;

- стан сформованості активної життєвої позиції, яка має власну ментальність в українського народу й вирізняється високим рівнем рухового розвитку молодого покоління [7].

Виокремлені критерії дають підстави вбачати у фізичній культурі ту передумову, що необхідна для реалізації завдань патріотичного виховання. Так, вивчення стану сформованості інтелектуальної сфери майбутнього фахівця вможливорює окреслення основних шляхів і методів впливу на індивідуума в навчально-виховному процесі вищої школи, а також цілеспрямований інтегративний вплив на ціннісно-емоційне ставлення до власного організму як цінності загальносуспільної, відображеної, наприклад, у козацькій традиції підготовки майбутнього покоління до дорослого життя. Отже, інтеграція патріотичного виховання та фізичного виховання відбувається в межах фізичної культури, основним призначенням якої, на наш погляд, є формування ціннісно-емоційного, вольового, мотиваційного, осмисленого та усвідомленого ставлення до власного організму.

З'ясовуючи педагогічні засади патріотичного виховання в системі вищої школи, варто апелювати до загального феномена «культура», що має узагальнений характер і формується протягом усього життя людини. Звичайно, найбільш активно культура формується в ході навчальної діяльності й оволодіння майбутньою професією, що збігається з періодом навчання в школі та у вищому освітньому закладі. Визначити критерії культури людини складно, оскільки вони переважно мають суб'єктивний характер, що й пояснює суперечливість і багатоаспектність у дослідженнях культури як феномена існування людства й кожної окремої особистості. Водночас ігнорування культури призводить до знецінення людського життя, зникнення народів, катастроф національних масштабів і деструктивних конфліктів. Наголосимо, що культура слугує механізмом реалізації патріотичного виховання лише тоді, коли вона є усвідомленою і прийнятою людиною як внутрішня система когнітивних установок, переконань, поведінкових дій і ціннісно-мотиваційних ставлень, що реалізуються в загальнолюдській позиції особистості. Тільки в такому сенсі культура постає тим базисом, який дає змогу реалізовувати засади патріотичного виховання.

Загалом культура вможливує реалізацію патріотичного виховання з позиції активізації творчих сил студента, формування його здібностей, які мають практичне втілення в реальному житті, створення передумов для розкриття й реалізації духовних засад у функціонуванні студента як у межах структурованого навчально-виховного процесу, так і в позанавчальній діяльності.

Вивчаючи загальний стан культури особистості, М. Аріарський і Г. Бутіков [1; 7] обґрунтували фактори, які позитивно впливають на формування культури особистості:

- загальна освіта, що стимулює розвиток потреб людини в культурних цінностях і сприяє зростанню діапазону пізнання культури від ділових і неформальних відносин до побуту й відпочинку;
- здатність людини адаптуватися до культурної динаміки часу;
- оволодіння «функціональною культурою», яка означає, що особистість не тільки засвоює сукупність спеціальних знань, а й ефективно реалізує їх у всіх сферах життя (сім'ї, побуті, відпочинку);
- діяльність особистості в різних формах культурної творчості тощо.

Інтерес до формування культури в сучасного молодого фахівця зумовлений поширенням багатьох негативних явищ: пияцтва, наркоманії, токсикоманії, низь-

кої соціальної активності молоді, поганого стану здоров'я. Необхідність розв'язання проблем покращення взаємин між людьми, зміна поглядів молоді на стан фізичного здоров'я, формування ідеалу сучасної молоді людини потребують розроблення та реалізації конкретних заходів. Нині актуалізується питання про виховання в сучасного молодого фахівця такого рівня загальної культури (зокрема фізичної), який би забезпечив подальший інтелектуальний і фізичний розвиток студентської молоді.

Від рівня фізичної культури залежить ставлення людини до себе, до інших людей і навколишнього середовища. Г. Матукова зазначає, що сучасне суспільство зараховує фізичну культуру людини до соціальних цінностей, від яких залежить загальний рівень розвитку суспільства і країни.

Досліджуючи проблеми психології виховання, Л. Фрідман цілком слушно пов'язує фізичну культуру зі здоров'ям людини та робить висновок, що протягом життя фізична активність змінюється. У дитячому віці вона відображає нормальне зростання й розвиток частин тіла, а в період дорослішання людини фізична активність набуває більш широкого значення: вона забезпечує функціональний стан організму, сприяє підвищенню працездатності й підтримує здоров'я людини протягом життя [11].

У контексті потрактування специфіки патріотичного виховання актуальним є з'ясування етнографічного характеру фізичної культури, що тлумачимо як фундаментальний компонент національної культури. Це важливий підхід, оскільки психофізичні характеристики відображають світовідчуття народу, його етнічну філософію, спосіб життя, укоріненість у рідну природу й космічний простір і час. М. Фіцула вважає, що фізична культура сучасної молоді має поповнюватися національними традиціями, заходами та духом козацької доби, а також елементами інших культур [10].

Отже, теоретичний аналіз педагогічних засад патріотичного виховання у вищій школі дає підстави стверджувати, що патріотичне виховання зумовлене функціонуванням фізичного виховання як необхідної передумови збереження, відтворення та зміцнення психофізіологічних особливостей майбутнього освітнього працівника. Інтегративним складником патріотичного й фізичного виховання є фізична культура, призначення якої – виховання ціннісного ставлення особистості до власного тіла й організму.

Реалізація завдань патріотичного виховання базується на збереженні національної ментальності, що сконцентрована

в традиціях, звичаях, обрядах і неусвідомлених переконаннях людини стосовно ставлення до власного народу, а також на основі функціонування свідомості й самосвідомості, які забезпечують формування національної свідомості та усвідомлення себе громадянином, патріотом, який має власну громадянську позицію.

Висновки з проведеного дослідження. Патріотичне виховання пов'язане із загальним рівнем культури як особистісної властивості, що виявляється в об'єктивному та суб'єктивному аспектах функціонування. Активні тенденції до впровадження засад патріотичного виховання виявляються у вивченні стану функціонування та загального розвитку інтелектуальної, моральної, емоційно-вольової й ціннісної сфер особистості майбутнього фахівця. Це дає змогу розвивати духовно-моральні цінності, уважне ставлення до власного організму, що має загальносуспільне значення, оскільки виявляється в належності до певного народу, нації, етносу тощо.

Окреслені тенденції, попри актуальність вивчення, не потрактовані належним чином у науковій літературі, тому вбачаємо нагальну потребу в з'ясуванні теоретико-методологічних засад системи патріотичного виховання майбутніх учителів фізичної культури, оскільки вчителі цієї галузі педагогічної діяльності інтегрують аналізовані засади, водночас застосовують для цього суттєво інші методи, не тільки активізуючи

інтелектуальну сферу, а й зміцнюючи здоров'я молодого покоління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ариарский М.А. Прикладная культурология на службе развития личности / М.А. Ариарский // Педагогика. – 2001. – № 8. – С. 9–11.
2. Ващенко Г. Праці з педагогіки та психології / Г. Ващенко. – К. : Школяр-Фада ЛТД 2000. – 414 с.
3. Дем'яненко Н.М. Нова педагогічна свідомість і вітчизняний історико-педагогічний досвід / Н.М. Дем'яненко // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. – 2000. – № 2. – С. 81–89.
4. Красильник Ю.С. Патріотичне виховання військовослужбовців збройних сил України засобами української етнопедагогіки : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Ю.С. Красильник. – К., 2002. – 254 с.
5. Макаренко А.С. Педагогические сочинения : в 8 т. / А.С. Макаренко. – М. : Педагогика, 1983.
6. Матукова Г.І. Формування фізичної культури студентів вищих навчальних закладів у позааудиторний час : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Г.І. Матукова. – Кіровоград, 2005. – 171 с.
7. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка / М.Г. Стельмахович. – К. : ІСДО, 1996. – 288 с.
8. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1976.
9. Українська минувшина. Ілюстр. етнографічний довідник / [А.П. Пономарьов, Л.Ф. Артюх, Т.В. Косміна та ін.]. – 2-е вид. – К. : Либідь, 1994. – 256 с.
10. Фіцула М.М. Педагогіка / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2002. – 528 с.
11. Фридман Л.М. Психология воспитания / Л.М. Фридман. – М. : Сфера 2000. – 202 с.

УДК 796.012

ВПРОВАДЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Хрипко Л.В., к. н. із фіз. виховання та спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичного виховання
Дніпропетровський державний університет

Ластовкін В.А., старший викладач кафедри фізичного виховання
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті досліджено формування мотивації студентів до рухової активності, розглянуто ставлення студентів до фізичної культури і рівень їх фізкультурно-спортивної активності, наведено шляхи формування інтересу і мотивації до занять фізичним вихованням студентів, розкрито проблему формування мотивації студентів під час занять фізичного виховання.

Ключові слова: мотивація, потреби, фізична культура, студенти.

В статье исследовано формирование мотивации студентов к двигательной активности, рассмотрено отношение студентов к физической культуре и уровень их физкультурно-спортивной активности, приведены пути формирования интереса и мотивации к занятиям физическим воспитанием студентов, раскрыта проблема формирования мотивации студентов во время занятий физическим воспитанием.

Ключевые слова: мотивация, потребности, физическая культура, студенты.